

Derleme Makalesi | Review article

Geliş tarihi | Received : 30.04.2023

Kabul tarihi | Accepted: 20.11.2023

Yayın tarihi | Published : 25.12.2023

Gülin Özdemir

<https://orcid.org/0000-0002-2873-9523>

Graduate Student, Istanbul Aydın University, Department of Literature, Turkey,
gulinozbas@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Özdemir, G. (2023). Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Romanındaki Kadın Tipleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (6), 2812-2818.

Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Romanındaki Kadın Tipleri

Öz

Eserleri, yayımlandığı ülkelerde ilgiyle karşılanan ve yapıtları kırkı aşkın dile çevrilen Yaşar Kemal, (1923-2015) Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan usta bir romancıdır. Asıl adı Kemal Sadık Gökçeli olan Yaşar Kemal'in çok sayıda öyküsü ve romanı bulunmaktadır. 1955'te yayımlanan İnce Memed başta olmak üzere; Yer Demir Gök Bakır (1963), Ağrıdağı Efsanesi (1970), Demirciler Çarşısı Cinayeti (1973) ve Yılanı Öldürseler (1976) en çok baskısı yapılan romanlarından bazılarıdır. Yaşar Kemal; eserlerinde yoğunlukla Anadolu insanını ele alır. Anadolu'nun çok kültürlü yapısını okuyucuya sunar. Bu çalışmada Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" romanında yer alan iki farklı kadın tipi incelenmiştir. Bu iki kadın tipinin onları ortak paydada buluşturan vazifelerine rağmen; farklı yönleri savrulmalarının sonucu işlenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada; psikolojik baskının birden çok hayatı etkilemesi incelenmiş olup yazarın ilgili eseri temel alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Roman, Yaşar Kemal, Kadın Tipi, Kadın

Women Types in Yaşar Kemal's novel "Yılanı Öldürseler"

Abstract

Yaşar Kemal (1923-2015), whose works have been translated into more than forty languages, is a master novelist who has an important place in Turkish literature. Yaşar Kemal, whose real name is Kemal Sadık Gökçeli, has many stories and novels. İnce Memed, published in 1955, Yer Demir Gök Bakır (1963), Ağrıdağı Efsanesi (1970), Demirciler Çarşısı Cinayeti (1973) and Yılanı Öldürseler (1976) are some of his most widely published novels. In his works, Yaşar Kemal mostly deals with Anatolian people. He presents the multicultural structure of Anatolia to the reader. In this study, two different types of women in Yaşar Kemal's novel "Yılanı Öldürseler" are analysed. Despite the duties of

these two types of women that bring them to a common denominator; the result of their drifting in different directions is studied. In this study, in which qualitative research methods are used, the effect of psychological pressure on multiple lives is examined and the relevant work of the author is taken as a basis.

Keywords: *Novel, Yaşar Kemal, Woman Type, Woman*

Giriş

Türk edebiyatında yazdığı romanlarla, öykülerle, gazete yazılarıyla etkin bir yer edinen Yaşar Kemal, hayatta kalma mücadelesi nedeniyle edindiği birçok meslek sayesinde farklı çevreden insanlar tanımıştır. Usta kalemi sayesinde, okuyucuya tanıdık yüzlerin alışılmadık hikayelerini başarıyla sunmuştur. Başarısı edebiyat çevrelerince de kabul görerek, yurt içinden ve dışından pek çok ödül almıştır. Yaşar Kemal'in yarattığı karakterleri kabullenmek okuyucu için güç değildir. Güç olan husus, bu karakterlerin ne derece ileri gidebileceklerini kestirmektir. Yaşar Kemal'in en çok rağbet gören romanlarından biri olan Yılanı Öldürseler adlı eserinde karşımıza çıkan kadın tipleri, tam da bu konuyu ele alır. Yoğun anlatımı sebebiyle, okuyucuyu yazıldığı dönemden itibaren etkisi altına alan bu eserde, iki farklı kadın tipinin çevrelerinde yarattıkları değişim incelenir. Bu değişimi; bir kadın sadece mutluluğa odaklanması, diğer kadın da intikam uğruna tüm olanaklarını seferber etmesi ile yaratır. Yılanı Öldürseler, akli başında kimselerin dahi psikolojik manipülasyon karşısında tamamen farklı bir kimliğe bürünebileceğini gösteren nadide eserlerden biridir. Bu eser, bu eğilime sahip olmayan bireylerin dahi, dirençlerinin farklı şekillerde kırıldığını okuyucuya telaşsızca gösterme eğilimindedir.

1. Yaşar Kemal'in Hayatı ve Edebi Kişiliği

Adana'nın Çukurova ilçesinin Hemite köyünde, 1923 yılında "Kemal Sadık Gökçeli" olarak dünyaya gelen Yaşar Kemal, Nigar Hanım'ın ve Sadık Bey'in tek çocuğudur. Ailesi tarafından oldukça sevilen Kemal, mutlu bir yaşam sürmektedir.

Sadık Ağa zengin bir insandı. Tek erkek çocuğunun üzerine titriyor, şükür niyetine her yıl bir kurban kesiyordu. Yine bir kurban kesimi sırasında talihsiz bir olay yaşandı. Amcası hayvanın derisini yüzerken elindeki bıçağı kaçırdı ve bıçak Kemal'in sağ gözüne geldi. O günden sonra hayata tek gözle bakan Kemal için bu, yaşayacağı travmaların ilkiydi (Çil, 2023, s. 4). Evlatlıkları Yusuf'un Sadık Ağa'yı camide öldürmesi de Kemal'de ikinci travmayı yaratır. Bu travmadan sonra, hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Kemal, o gece sabaha kadar babasının naaşının yanından ayrılmadı, ayrılamadı. "Sabaha kadar, 4-5 yaşlarında olacağım ki, anam sırtına aldı. Sabaha kadar, "Yüreğim yanıyor! diye bağırdım ve sabahleyin kekeme oldum." (Çil, 2023, s. 5).

Kemal, tüm bu nedenlerden ötürü uzun süre okul yüzü göremez. Okuma yazmayı da geç öğrenir. Fakat geç başlayan eğitim hayatında kısa zamanda gösterdiği başarı, öğretmenin de dikkatini çekmeye başlar. Eğitim hayatına Adana’da devam etmeye karar veren Kemal, işiyle okulunu bir arada götüremediği için okulu bırakmak zorunda kalır. Maddi problemlerden ötürü pek çok işe talip olur.

Kemal böyle böyle Adana’nın her yerine girip çıkmış, her türden insanla yan yana çalışmış olduğundan yoksulluğu, fedakarlığı, zalimliği yakından tanıdı. Bunlarsa onun soldan yana, emekten, eşitlik ve adaletten yana bir tavır takınmasına sebep oluyordu. Gel zaman git zaman adının “*Komünist Kör Kemal*”e çıkması da zaten bu yüzdendi (Çil, 2023, s. 8).

Adana’da kütüphanede çalışmaya başladığında Abidin ve Arif Dino ile yakınlaşması, yüzlerce dünya klasığı ile tanışmasında etken olur. Bu arada askere gidip gelir. İş değiştirmeye devam eder. Bir gece evinden yazılarıyla beraber alınır. Komünizm propagandası yapmakla suçlanmaktadır. Cezaevinden çıktığında, İstanbul’a gider. Sıkıntılı günler geçirdikten sonra, Cumhuriyet gazetesinde yazılarını yayınlamaya başlar. Kendi adı mimli olduğu için, imzalarını “*Yaşar Kemal*” olarak atar. Röportajları oldukça ses getirir.

Yaşar Kemal edebiyata-hayata mı demeli- her ne kadar şiirle, aşık geleneğiyle başlasa da, devamında öyküye ve nihayet romana geçerek tıpkı İnce Memed gibi bir efsaneye dönüştü. Hayatı boyunca elliye yakın kitaba imza atarak müthiş bir üretkenlik göstermesiyle de tabiri caizse okurlarını kalemine doydurdu (Çil, 2023, s. 9).

Eserleriyle sadece ödüllere değil, nişanlara ve payelere de doyan Yaşar Kemal, barış söylemlerinin de altını çizerek, 28 Şubat 2015’te aramızdan ayrılmıştır.

2. Yılanı Öldürseler Romanı

Yılanı Öldürseler, ilk baskısının yapılmasını takiben ilgiyle karşılanır. 1976 yılında okuyucuyla, 1981 yılında ise seyirciyle buluşur. Romanda, gerçekte iç içe geçmiş dünyayı ve doğanın inanılmaz tasvirlerini görsel olarak anlatmak kolay değildir (Şoray, 2012, s. 204) fakat senaryo ekibinde Yaşar Kemal’in oluşu, eserin beyazperdeye aktarılırken özünden kopmaması anlamına gelmektedir.

“*Çukurova’nın, belki de dünyanın en güzel kadını*” (Kemal, 2016, s.10) olduğu söylenen Esmе; onun uğruna üç kişiyi yaralayan Abbas’a sevdalıdır. Esmе’yi Abbas’a vermedikleri gibi, bu yaralama olayları neticesinde de onu Diyarbakır’daki hapisaneyeye sürerler.

Halil, Esmе’ye aşiktir. Esmе kendisini istemeyince; bir gece onu babasının evinden zorla kaçıtır ve ona tecavüz eder. Halil ile istemeyerek nikahlanan Esmе için hayatının gayesi artık oğludur. Oğlunun doğduğu güne dek kimseyle konuşmayan, çevresine karşı adeta buz

kesen Esme'nin yüzü o günden sonra güler, hatta genç kadın köylü ile kaynaşmaya bile başlar (Kemal, 2016). Yıllar sonra Abbas gelir. Esme'nin karşısına bir değil, birçok defa çıkar. Yedi yaşındaki oğlu Hasan'ın hatırı için Abbas'ın buralardan gitmesini isteyen Esme'nin yalvarmaları sonuçsuz kalır. Halil, bir gece; Hasan'ın o hiç unutamadığı “*bulgur pilavı kokusu*”nun hakim olduğu odacıkta, Abbas'ın kurşunlarıyla sofraya kapaklanarak can verir. Abbas, Esme'yi elinden tuttuğu gibi evden çıkarır. Hasan, şoktadır (Kemal, 2016).

Tanyeri yeni yeni ışımaya başlamışken, ölüsü köyün alanına atılan Abbas'ın yanına bir de Esme sürüklenerek köye getirilir. Bütün hıncını ondan çıkarmak isteyen köylülerce ve özellikle Halil'in kardeşleri tarafından dövülür. Hasan annesine düşkündür, onu kendince korumaya çalışır. Bu, daha sonra birçok defa fiziksel ve sözlü şiddete maruz bırakılan annesini ilk koruma çabası olmayacaktır (Kemal, 2016).

O günden sonra iki yıl boyunca özellikle babaannesi ve amcaları tarafından, annesini öldürmesi için kuvvetli bir psikolojik baskıyla karşı karşıya kalan Hasan'ın tüm direnme çabası boşa gider. Bu olayın sorumlusu Abbas ve Halil olduğu halde fatura Esme'ye kesilir. Hasan'a babasını hortlak olarak gördükleri, zaman zaman da babasının çeşitli hayvanların bedenine büründüğü anlatılır (Kemal, 2016)

Bu hayvanlardan biri de yılanıdır. Mitolojilerde, kutsal kitaplarda, efsanelerde, masallarda, halk hikayelerinde, yılanlar hep dikkat çekici roller üstlenirler. Köy halkının, Halil'in kırmızı bir yılanı dönüşeceğini söylemesi de bizi düşündüren bir unsurdur. Zira kırmızı yılan zehirsizdir. Bu durumda suçlu olan, kötü olan, “*zehirli*” olan Esme'dir. Esme, bir iki kişi hariç herkesin gözünde bir günah keçisi konumundadır.

Annesini öldürmemek için tüm kışkırtmalara kulaklarını tıkayan Hasan, zaman zaman evden ayrılmaya başlar. Öyle ki; ona verilen vazifeyi eve döndüğünde başkasının yaptığını görmeyi dileyen, daha sonra bu düşüncesinden utanacaktır. Ne var ki bir gün babasının tabancası ile bu cinayeti işleyecektir. (Kemal, 2016)

Romanın başlarında hapisanedeki durumuna da yer verilen Hasan; sessizliğini bir müddet koruyacak, bir iki arkadaş da edinecektir. Romanın son kısmı da arkadaşının gözünden anlatılır. Annesine düşkün olan, onu öldürmeye niyetlendiği zaman bile elleri titreyerek tetiği çeken Hasan'ın, “Çukurova insanları gittikçe zalim, kötü, sevgisiz oluyorlarmış” genellemesine tabi tutulduğunu görürüz (Kemal, 2016, s.102).

2.1 Romanda birbirine zıt olan iki kadın tipi

Yaşar Kemal'in “Yılanı Öldürseler” romanında iki kadın tipi öne çıkar. Biri Hasan'ın büyükannesi, diğeri Hasan'ın annesi Esme'dir. “Yaşlı ama güzel, ince uzun, büyük çekik kara

gözleri olan” biri olarak betimlenen büyükannesinin; oğlu Halil’in ölümünden sonra tek gayesi, oğlunun ölümünden sorumlu olarak gördüğü Esme’nin hayatına son verdirilmesidir. Gece gündüz köyün içinde bir yas gibi dolanarak ağıt söyler (Kemal, 2016, s. 23). Hasan’a yaptığı uzun; okuyucuyu soluksuz bırakan ve bize Halide Edip Adıvar üslubunu hatırlatan koşar adım konuşmaları, psikolojik baskının en kuvvetli unsurlarıdır.

Hasan’ın büyükannesi, ekonomik durumunu kullanarak Esme’nin canını alması için Çukurova’nın çeşitli yerlerinden adam tutar. Bu adamlar, Esme’nin güzelliğini görüp cinayet işlemekten vazgeçerler. Bu durumda Hasan’a yeniden dönen “büyükana”, onu çocuklarının da yardımıyla pahalı elbiselerle, tüfeklerle ve büyüdüğünü ima eden sözlerle kandırmaya çalışır. Sonunda amacına ulaşır.

Büyükana, çevresine hükmedebilen, dolayısıyla çevresinde sayılan bir karakterdir. Bu kadın tipi; sabırlı ve vakur görüntüsünün ardında, kötü amaca yönelik bir yol çizen, bu yolu meşrulaştırmaya çalışan kadın tipidir. Romandaki ikinci kadın tipi, Hasan’ın annesi olan Esme’dir. Hasan’ın gözünden, “*Dünya güzeliydi. İncecikti. Küçük bir kız çocuğuna benziyordu. Uzuuuunun saçları vardı, beline inen.*” şeklinde tasvir edilir (Kemal, 2016, s. 10). Esme, büyükananın tersine, yaşadığı tüm felaketlere rağmen içindeki mutluluğu, umudu kaybetmemiş bir kadındır. Abbas’ın ve Halil’in ölümünden sonra köydeki işlerine dört elle sarılmış, tüm olumsuz sözlere, söylentilere kulaklarını tıkamıştır. İsteddiği tek şey oğluyla huzur içinde yaşamak olan Esme, Hasan’ın amcalarının gelip ona gözdağı vermelerinden etkilenmez. Oğlunu bırakıp gittiği takdirde canının bağışlanacağını söylemelerine rağmen bu yolu seçmez. Abbas’ın ve Halil’in ölümünden evvel köylülerce sevilmesine rağmen, sözlerini dinletebilecek bir nüfuza sahip değildir. Bu kadın tipi, bize umudun resmini çizer.

Bu birbirine zıt olan iki kadın tipinin üç ortak yönü vardır:

- a) Kararlı olmaları
- b) Dik durmaları
- c) Anaç olmaları

Büyükananın, oğlunun intikamını almaktan hiçbir şekilde vazgeçmemesi ve bu hırsı uğruna elinden geleni yapması; Esme’nin ise tüm tehditlere ve uyarılara rağmen köyünü ve oğlunu terk etmemesi, bize onların kararlı yapısını gösterir. Yine oğlunu kaybettikten sonra yıkılmayan büyükana’nın, sevdiğini kaybettikten sonra uzun müddet yeise kapılmayan Esme’nin dik duruşuna tanık oluruz. Esme dışında herkesi seven büyükananın, oğlu uğruna her şeye katlanan Esme’nin anaç tavrını gözlemleriz.

Bu iki zıt kadın tipinin aynı olan özellikleri aynı sonuçta birleşmemiştir. Büyükana; bu üç özelliği sayesinde isteğine kavuşurken, Esme’ye bu özellikleri ölümü getirmiştir.

2.2 Baskın kadın tipinin yarattığı değişim

Esme'nin oğlunun annesine olan düşkünlüğünü ve onun için duyduğu kaygıları romanın birçok yerinde hissetmemiz mümkündür.

“İçini bir sıkıntı bastı birden. Bir karanlık, acı içinde kaldı. Ya anasına bir şey olmuşsa. Ya öldürmüşlerse onu, onu kaçırmışlarsa... Yerinde duramıyordu. Kayalığa gitti, uzakta bir pınar bulmuştu. Kıyıları çepeçevre mor nane açmış. Çam kokuyordu ortalık, nane kokuyordu. Oraya kadar koştu. Bir kayadan yuvarlandı. Netmiş de o canavarların arasında anasını öyle kimsiz kimsesiz bırakmıştı, olacak iş miydi?” (Kemal, 2016, s. 67).

Hasan'ın romanın çoğu yerine hakim olan bu düşüncelerine rağmen, girdiği zıt yola kısa sürede tanık oluruz. Büyükana'yı ziyarete her gidişinde zihnine ekilen nifak tohumları, Hasan'ı anne katline sürükler. Hasan'a, babasını hortlak olarak gördüğü yalanına bir de annesinin namusuyla ilgili şüphe söylemlerini ekler:

“Sen de öldüremezsün Hasanım, sen de kıyamazsın güzel anana. Varıp bir kötünün koynuna girecek Hasanım. Benim oğlum da bir dünyanın yakışığıydı. Onun yatağına bir kötüyü sokacak Hasanım, varıp ben ölmeyeyim de kimler ölsün Hasanım...” (Kemal, 2016, s.85).

Büyükana'nın dilindeki sözlere bütün köyün dedikodusu da eklenince, Hasan bunu bir namus cinayeti olarak addeder. Böylelikle anasına herkesten ve her şeyden düşkün olan, onu koruyup kollayan bir çocuğun; baskın bir karakterin onun üzerinde yarattığı baskı sonucunda nasıl değiştiğini gözlemleriz. Bu değişimin getirdiği elim sonucun yıllar yıllar sonrasında dahi, Hasan'ın herhangi bir pişmanlık yaşamadığını koğuş arkadaşının sözleriyle öğreniriz:

“Birkaç ay önce Hasan beni aramış buldu. Hali vakti çok yerindeymiş. Üç tane biçerdöveri varmış, beş traktörü, bilmem kaç dönüm tarlası... Kocaman bir konak yaptırmış ki, heeeeeey, konak derim sana... Otuz dönümlük bir portakal bahçesinin içindeymiş. Evlenmiş, çok güzel bir karısı varmış. Altı da çocuğu olmuş, üçü erkek, üçü de kız” (Kemal, 2016, s. 102).

Sonuç

Yılanı Öldürseler romanında, ortak fiziki özellikleri ve farklı ahlaki özellikleri olan iki kadın öne çıkar. Esme iyi kadının temsilcisiyken, büyükana kötü kadının temsilcisidir. Bu iyilik ve kötülük, romanda keskin bir biçimde işlenmiştir. Esme'nin iki yıl boyunca kendisine yapılan hiçbir sözlü ve fiziksel saldırıya cevap vermemesi, büyükananın bu iki yıl boyunca Esme'nin canını alma kararından hiçbir şekilde vazgeçmemesi, bir plan dahilinde bu karardan vazgeçer gibi görünmesi, bize bu iyilik ve kötülük kavramlarının nasıl kuvvetli bir şekilde yansıtıldığını gösterir. Hasan'ın aklını tüm inandırıcılığıyla çelmeye çalışan ve bunu nihayetinde başaran

büyükananın galip gelmesi, okuyucuya sürpriz olmaz. Vakur duruşuyla içindeki tüm kötülüğü büyük ölçüde maskeleyen büyükana, emeline uzun yoldan da olsa ulaşır.

Kaynaklar

Kemal, Y. (2016), *Yılanı Öldürseler*. Yapı Kredi Yayınları.

Şoray, T. (2012). *Sinemam ve Ben*. NTV Yayınları.

Çil, O. (2023). Işığın Destancısı Yaşar Kemal. *KafkaOkur*. (4-9)